

Список використаних джерел

1. Батанов О.В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні. К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАНУ, 2001. – 260 с.
2. Шикеринець В.В. Становлення та тенденції розвитку місцевого управління в Україні: монографія. За наук. ред. д. держ. упр. проф. О.Я. Лазора. Львів, 2010. – 184 с.
3. Скоробагач В.І. Правове регулювання місцевих податків та зборів. – Дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2015. – 207 с.
4. Кучерявенко Н.П. Курс налогового права. В 6 т. Т. III: Учение о налоге. – Х.: Легас; Право, 2005. – 600 с.
5. Babin Igor. Features of the application of the decisions of the European Court of Human Rights by Ukrainian courts in tax cases// DANUBE: Law, Economics and Social Issues Review, 2020, 11 (1), 75-89. DOI: 10.2478/danb-2020-0005
6. Правове регулювання місцевих фінансів в Україні/ [Солдатенко О.В., Антипов В.І., Музика-Стефанчук О.А. та ін.]; за заг. ред. О.В. Солдатенко. – К.: Алерта, 2011. – 244 с.
7. Козлова Е.И., Кутафин О.Е. Конституционное право России: учебник. М., 2012. – 592 с.
8. Hobbes T. Leviathan or the matter. Forme and power of a common wealth ecclesiastical and civil. London: Printed for A. Crooke, 1651. – 394 p.
9. Годме П.М. Финансовое право. М.: Прогресс, 1978. – 429 с.
10. Кучеров И.И. Теория налогов и сборов (правовые аспекты): монография. М., 2009. – 473 с.

Вдовічена Л. І., к. ю. н., доц., юридичний факультет Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Визначення нотаріальної юрисдикції за територіальною ознакою як гарантія захисту прав людини

Специфічність нотаріальної юрисдикції в правовій системі України, вчинення проваджень за правилами, передбаченими законом, забезпечують чітке виконання нотаріальних функцій та гарантують права клієнтів, обумовлені завданнями та принципами діяльності нотаріату. Суть нотаріальної діяльності полягає в тому, що вона має посвідчувальний, підтверджуючий характер, юридично закріплює (фіксує) права з метою запобігання їх можливим порушенням у майбутньому. За своєю функціональною природою реалізація нотаріальної юрисдикції найближча до діяльності суду, оскільки здійснюється в інтересах громадян та юридичних осіб і має на меті контроль і врегулювання майнових та немайнових правовідносин. Тобто, суб'єкти нотаріальної юрисдикції, які створюються в Україні, мають забезпечувати надання населенню нотаріальних послуг, визначених законодавством у порядку здійснення нотаріального процесу.

Прийняття Закону України №6134-VI від 1 жовтня 2008 року «Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат» [1] прийнято вважати «революцією» в нотаріальній діяльності, бо серед інших питань, законодавцем введено в обіг поняття нотаріального округу шляхом доповнення Нотаріального закону

статтею 13-1 «Нотаріальний округ» [2]. Так, на законодавчому рівні визначено, що нотаріальний округ – це територіальна одиниця, в межах якої нотаріус здійснює нотаріальну діяльність і в межах якого знаходиться державна нотаріальна контора, в якій працює державний нотаріус, або робоче місце (контора) приватного нотаріуса.

В такому ракурсі, принцип територіальності характеризує побудову нотаріальної юрисдикції юрисдикції в контексті мережевого її поширення на всю територію держави. У такому розумінні принцип територіальності можливо розглядати як розгалуженість нотаріальної юрисдикції, реалізація якої на нормативному рівні забезпечує територіальне розмежування юрисдикції нотаріусів та виокремлює нотаріальні округи. Тобто кожен нотаріус поширює свою діяльність на певну територію. Для вирішення завдання як саме повинна визначатися та поширюватися нотаріальна юрисдикція за територіальним принципом є потреба визначити критерії такої організації нотаріальної діяльності. На наш погляд, окреслення таких критеріїв дає змогу по-нову відобразити схему територіальної організації нотаріальних органів, що має на меті обґрунтування утворення нотаріальних округів. Такими критеріями виступають, по-перше встановлений адміністративно-територіальний поділ. Зокрема, згідно Закону України «Про нотаріат» нотаріальні округи визначаються відповідно до адміністративно-територіального устрою України [1]. У містах з районним поділом округом діяльності нотаріуса є вся територія міста. У разі зміни адміністративно-територіального поділу України, в результаті якого розташування робочого місця (контори) приватного нотаріуса увійшло до іншого нотаріального округу, нотаріальна діяльність відповідних нотаріусів повинна бути зареєстрована в цьому нотаріальному окрузі. Нотаріус не вправі здійснювати нотаріальну діяльність за межами свого нотаріального округу, за винятком заміщення інших нотаріусів у випадках, передбачених цим Законом. Крім того, і реформа адміністративно-територіального устрою України безпосередньо вплинула на органи нотаріату, оскільки відбулося скорочення кількості районів, що беззастережно вплинуло на переформатування нотаріальних округів [3].

Однак, варто констатувати, що поширення нотаріальної юрисдикції повинно здійснюватися і на основі іншого критерію – кількісний показник населення у населених пунктах, зокрема утворення нотаріальних округів з метою використання переваг наближення нотаріусів до населення. Тому, на наш погляд, субсидіарність є найбільш адекватним критерієм, що відповідає правовій природі нотаріальної юрисдикції в частині її поширення за територіальною ознакою. Субсидіарність (від лат. *subsidium* – допоміжний) – організаційний і правовий принцип, згідно з яким завдання повинні вирішуватися на найнижчому, малому або віддаленому від центру рівні, на якому їх вирішення можливе й ефективне. Поняття субсидіарності констатує, що місцеві умови та обставини не тільки різняться між собою, але й змінюються впродовж певного часу. Тому обсяг послуг, що надаються, так само як і обсяг функцій місцевих органів управління, повинен відповідати постійно змінюваним та оновленим потребам і умовам, враховуючи місцеві вимоги та побажання [4, с. 38]. І як відзначають науковці, що територіальна компетенція нотаріальних органів – це встановлене чинним

законодавством України розмежування кола вчинюваних нотаріальних дій між нотаріусами (державними, приватними) та іншими органами квазінотаріату, уповноваженими на вчинення нотаріальних дій, які прирівнюються до нотаріально посвідчених, з урахуванням нотаріального округу або території їх діяльності, зокрема з урахуванням винятків щодо обов'язкового місця вчинення певних видів нотаріальних дій [2, с. 114]. На думку М.Дякович, встановлення законом нотаріального округу, тобто меж нотаріальної діяльності нотаріуса, дає можливість не тільки рівномірно розподілити навантаження нотаріусів, але й ефективно здійснювати керівництво державними нотаріальними конторами та контроль за здійсненням нотаріальної діяльності, узагальнювати нотаріальну практику, вести нотаріальну статистику, впорядковувати архіви, забезпечити ефективну охорону прав та інтересів осіб, які звертаються до нотаріуса [5, с. 72]. Але ж на практиці виникають проблемні питання щодо територіальної організації нотаріальної діяльності в роботі державних нотаріальних контор держави, зокрема, часто постає питання виконання обов'язків з вчинення нотаріальних дій державними нотаріусами з інших районів області за наказом посадових осіб територіальних органів юстиції. При такому підході до поширення нотаріальної юрисдикції і у разі вчинення нотаріальних дій не за місцем розташування нотаріальної контори, а в приміщенні іншої нотаріальної контори (яка виконує обов'язки), на нашу думку, можна ставити питання про визнання правочину (для якого встановлено певне місце посвідчення) не дійсним.

Отож, доречно відзначити, що проблема утворення місцевих нотаріальних округів є глибшою, оскільки торкається доступності нотаріальних послуг, що надаються населенню. Для вирішення цього завдання необхідним є утворення нотаріальних округів місцевого рівня, які повинні замінити застосування так званої територіальної компетенції посадових та службових осіб, уповноважених на вчинення нотаріальних дій, прирівняних до нотаріально посвідчених. І сам факт наявності такої компетенції у «квазінотаріальних» органів вказує на те, що використання цього критерію є обмеженим. Тому, для визначення нотаріальної юрисдикції за територіальною ознакою варто враховувати два критерії – встановлений адміністративно-територіальний поділ та кількісний показник населення у населених пунктах.

Список використаних джерел

1. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 року № 3425-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39. Ст. 383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 11.05.2021)
2. Долинська М.С. Територіальна компетенція нотаріальних органів України як один із головних засад здійснення нотаріального процесу в Україні / М.С. Долинська // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. Випуск 2. 2018. С. 107-115.
3. Ангел А. А. Удосконалення процедури апостилізації документів у контексті децентралізації публічної влади в Україні / А. А. Ангел // Публічне управління XXI століття: традиції та інновації. Харків: 2017. С. 99-102.
4. Мошак О. В. Правовий зміст принципу субсидіарності в умовах євроінтеграції України / О. В. Мошак // Lex Portus : юрид. наук. журн., 2017. № 3. С. 35-48.